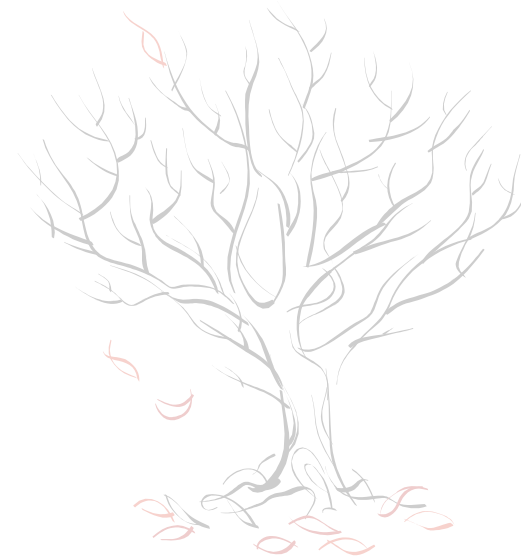

พัฒนาการของแนวทางเชิงระบบกับ การกำหนดทิศทางวิจัยของ ศวพก.

พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ

งานประชุมสัมมนาวิชาการ ศวพก. ประจำปี 2548
ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ วันศุกร์ที่ 23 กันยายน 2548

ลำดับการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้

ระหว่างแผนพัฒนา ระยะที่ 3-9

- 1969-74 การเพิ่มผลผลิตในระบบการผลิตพืช ตามแนวทางสาขาวิชา
- 1975-78 การขยายงานสู่หมู่บ้าน
- 1979-81 แนวคิดระบบเกษตรและการวิเคราะห์ระบบนิเวศน์เกษตร (AEA)
- 1982-89 เปิดสอนหลักสูตรเกษตรศาสตร์เชิงระบบ และการนำ AEA ไปใช้ในงานวิจัยและพัฒนา
- 1990-2000 การเสริมสร้างสมรรถนะงานวิจัยเชิงระบบเพื่อพัฒนาเกษตร และการจัดการทรัพยากร
- 2000-ปัจจุบัน แนวคิดเชิงระบบกับการพัฒนาองค์กร การเป็นภาคีกับ หน่วยงานรัฐและองค์กรท้องถิ่น

1969-74 การเพิ่มผลผลิตในระบบ การผลิตพืชตามแนวสาขาวิชา

- งานวิจัยระบบพืชที่มีข้าวเป็นหลัก
- เทคโนโลยีตามแนวทางปฏิบัติเขียว
- ผลของระบบ เป็นการประกอบผลรวมของสาขาวิชา
- งานวิจัยในสถานีทดลอง
- งานสำรวจสถานะคร่าวเรือนเกษตรกร

จัดทำคู่มือการผลิตที่เหมาะสมสำเร็จเฉพาะพืช

GAP

1975-78 การขยายงานสู่หมู่บ้าน

- ออกแบบโดยนักวิจัย มีการประสานงานระหว่างกลุ่มวิจัยเกษตรและกลุ่มวิจัยสังคม แต่ขาดกรอบคิดร่วม ที่นำไปปฏิบัติได้
- การเข้ามาของระบบ T&V ในระบบส่งเสริมการเกษตรของรัฐ

- ✓ เกษตรกรยอมรับพันธุ์พืชมากกว่าวิธีการทางเกษตรกรรม เช่น พันธุ์ข้าว พันธุ์มะเขือเทศทนร้อน
- ✓ แนวทางการให้บริการของรัฐแก่เกษตรกร เน้นการฝึกอบรม บนฐานความรู้ของหน่วยวิจัย

1979-81 แนวคิดระบบเกษตรและ การวิเคราะห์ระบบนิเวศน์เกษตร (AEA)

- ทบทวนผลงานและผลกระทบต่อเกษตรกร
- กำหนดกรอบวิเคราะห์ และการนำเข้าสู่ข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์
สังเคราะห์ประกอบเป็นเรื่องราว
- เน้นกระบวนการและผล (คำถามหลักเพื่อการวิจัยและขยายผล)
- เน้นความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงบริบทและการประกอบเรื่องราว

*กรอบการทำงานยึดพื้นที่เป็นหลัก
AEA เปิดพื้นที่สาธารณะให้กับนักวิจัยและเกษตรกร*

1982-89

เปิดสอนหลักสูตรเกษตรศาสตร์เชิงระบบ
และการนำ AEA ไปใช้ในงานวิจัยและพัฒนา (FSR/E) – ต่อ

- การตัดสินใจสร้างหลักสูตร สหวิทยาการเกษตรศาสตร์เชิงระบบ เป็นหลักสูตรในภูมิภาค
 - CMU Agricultural Systems
 - AIT Farming Systems → Agricultural Systems
 - U. of Western Sydney - Systems Agriculture

1982-89

เปิดสอนหลักสูตรเกษตรศาสตร์เชิงระบบ
และการนำ AEA ไปใช้ในงานวิจัยและพัฒนา (FSR/E) – ต่อ

- การใช้ AEA ร่วมกับ RRA, PRA ในงานวิจัยระบบฟาร์ม
- การใช้ AEA ปรับปรุงระบบการส่งเสริมในระดับตำบล – “การวิเคราะห์พื้นที่” (แผนปรับโครงสร้างการผลิตทางเกษตร)
- การปรับปรุงวิธีการวิเคราะห์รูปแบบใน “กล่องดำ” – Space, Time, Flow, Decision
- การผสมผสานวิธีการ Anglophone และ Francophone
- การวิเคราะห์บทบาทชายหญิงในระบบฟาร์ม
- การขยายงานในพื้นที่คอนอาศัยน้ำฝน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนชายขอบ

**การสร้างหลักสูตรเกษตรศาสตร์เชิงระบบเป็นจุดผกผันเข้าสู่ทางเลือก
ใหม่ของการศึกษาทางเกษตร**

1990-2000 การเสริมสร้างสมรรถนะ

งานวิจัยเชิงระบบเพื่อพัฒนาเกษตรและการจัดการ

ทรัพยากร

- การพัฒนาวิธีวิทยาด้านการวิเคราะห์ระบบเกษตรได้นำไปสู่การขยายงานด้านการจัดการทรัพยากรเกษตร
- ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ
 - Crop modeling
 - Remote sensing
 - GIS
 - Expert systems
- การวิเคราะห์ลุ่มน้ำ

1990-2000

การเสริมสร้างสมรรถนะ
งานวิจัยเชิงระบบเพื่อพัฒนาเกษตรและการจัดการ
ทรัพยากร

- ความหลากหลายทรัพยากรพันธุกรรมข้าว ความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรยั่งยืนบนที่สูง
- การสนับสนุนเงินทุนงานวิจัยของ RF และ สกว. กักการพัฒนาระบบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่อง
- วิสาหกิจชุมชน-อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารพื้นบ้าน

2000-ปัจจุบัน แนวคิดเชิงระบบกับการพัฒนา องค์กร การเป็นภาคีกับหน่วยงานรัฐและองค์กรท้องถิ่น

- การทำงานเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติใช้ของหน่วยงานรัฐและสถาบันท้องถิ่น
 - ระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการเกษตรและบริการ (รศทก.)
 - วิสาหกิจชุมชน
 - เกษตรยั่งยืนและการจัดการทรัพยากร
- การวิจัยเชิงปฏิบัติร่วมกับชุมชนได้ขยายมิติทางสังคมในการศึกษาระบบเกษตร
- การใช้ ICT เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการวางแผนชุมชนขององค์กรท้องถิ่น

**วิสัยทัศน์: สู่ระบบการผลิตอาหารที่มั่นคง ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม
และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน**

การกำหนดบทบาทของ ศวพก.

“องค์กรแห่งการเรียนรู้”

สินทรัพย์ทางปัญญา

- คลังข้อมูล
- วิชาวิทยา
- แนวคิด/หลักการ

ปัจจัยแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

- หน่วยบริหารจัดการที่เข้มแข็ง
- แหล่งทุน

ประเด็น

- สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น
- มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกษตร
- ความเป็นสากล

ก้าวต่อไป

1. ศวปก. ทำงานด้านความยั่งยืนของการเกษตรจะมีบทบาทอย่างไรกับกระบวนการดังกล่าว?
2. ศวปก. จะพัฒนาวิธีการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดหรือศาสตร์แห่งระบบที่ซับซ้อน (Complex systems thinking) กับประเด็นความยั่งยืนของการเกษตรอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร ?